

בגדר איסור ההנאה, ויחסו לאיסור האכילה (א)

שאלות מפתח:

א) על מה בדיוק עובר הנהנה?

ב) אם עובר על האלו דאבלה – כיצד יש להבין את זה?

הקדמה – דוגמאות למושג של איסור דאורייתא בלי ציווי מפורש בתורה

מכות יז ע"א, "רתניא ותרומת ... שהוא לוקה"; שם יז ע"ב, "וכי מזהירין ... איסורא בעלמא" יומא פד ע"א, "גופא אמר ... אסמכתא בעלמא" [ספרא צו פרשה י סי' ד]; תוספות שבועות כג ע"ב בד"ה דמוקי, "וא"ת לימא ... חשיב מושבע ועומד" (ולן ליתות אחות, בראשון, דגבי איסור ח"ל, אך אכא"ל) פרי מגדים אורח חיים פתיחה הכוללת חלק א ("בביאור מדרגות וכמה מעלות יש במצות עשה ולא תעשה וכו' מ"ג אותיות"), אותיות יא-יב, ואות ג "ומיהו באיסור תורה ... ואין להאריך"

מוני המצות

ספר יראים סי' נב, סי' קג; [איסורי הנאה ואכילה אחרים – סי' עה, סי' קט; סי' סג, סי' קז; סי' עו, סי' קל] שיטת הרמב"ם - א. ספר המצות לרמב"ם ל"ת קצז; ב. מקור איסור בשר בחלב בהנאה - שמות כג: יט, (שם) לד: כו, דברים יד: כא; קידושין נז ע"ב, "בשר בחלב מנלן ... ומותר בהנאה"; ג. ספר המצות לרמב"ם ל"ת קפז [סא] פסחים כד ע"ב, "א"ר אבהו ... אלא דרך הנאתן" (השני); ד. כה ע"א, "תאמר בבשר ... כתיבה ביה" - (דא נחאק כליה בס"א 15 ללפ"א, א"ר כהן, דב"ר רמב"ם בספר המצות, פ"ד נ"ו, ה' בהרחבה לל"ע ד"כ ע"ב הל"כ"ה). [עוד מקורות בקשר להנאה שבאכילה - א. חולין קג ע"ב, "אמר ר"ש בן ... גרוננו בכזית"; ב. כריתות יט ע"ב, "מתעסק ... שכן נהנה"/ זהר הרקיע לרשב"ץ מצות ל"ת אות עד']

האם הנהנה לוקה

השגות הרמב"ן לספר המצות שורש ב, "וכן אוכל ... נזכרים בתורה"; פסקי ריא"ז פסחים פרק ב סי' ט (הובא בשלטי גיבורים פסחים ה ע"ב באלפס סי' ד)

שיטת הרמב"ם - רמב"ם הל' מאכלות אסורות ח: טז

א. ספר החינוך מצוה קיג, "והעובר עליה ... לוקין עליו"; ב. רמב"ם הל' עבודה זרה ז: ב [ד: ז], ושם ח: ז; ה. הל' מעילה א: א, ג. כ. מגיד משנה הל' מאכלות אסורות ח: טז, עד "ואין לוקין עליו"; ד. רמב"ם הל' מאכלות אסורות יד: יא, והל' יסודי התורה ה: ח; ה. הל' מאכלות אסורות י: ז, ושם ט: א; פ. פרי חדש או"ח תמג: א [הנה דעת הרב ז"ל ... מלקות על ההנאה], "ומיהו בבשר בחלב ... שאינן דרך אכילתן"; משנה למלך הל' יסודי התורה ה: ח ד"ה ומ"ש רבינו, וד"ה והנה, וד"ה ועוד זאת

ג. מלקות לאיסור שאינו מפורש ומבואר בפסוקים -

תוספתא עבודה זרה ח: ז

כשכל עיקר האזהרה אינה מפורשת בפסוקים - א. מכות יז הנ"ל; ב. עבודה זרה סז ע"א, "א"ר אבהו ... ואין לוקין עליו" (ע"ב); רשב"א חולין צח ע"ב בד"ה ואין נראה, "והא דא"ר יוחנן ... רבותינו הצרפתים ז"ל"; ג. זבחים לד ע"א, "איתמר המעלה ... אין לוקין עליו"; רמב"ם פירוש המשנה מכות ג: א עד "מכלל עשה כמו שנבאר", ושם "והחלק החמישי ... עמוני ומואבי" בפעולה שאיסורה אינו מפורש בלשון האזהרה - א. רמב"ם הל' ע"ז ג: א-ג, ו; ב. רמב"ם הל' מלכים ו: ח, י; ג. רמב"ם הל' יסודי התורה ו: א-ג; ד. רמב"ם הל' קרבן פסח ט: ז, ובכס"מ שם

רמב"ם, מנין המצות הקצר (בהקדמתו לספר מדע), ל"ת כב, כד-כה; קמו; קפז-קפח, קצב-קצג, קצז משנה למלך הל' יסודי התורה (שם ה: ח), ד"ה ודע, עד "ילקה על ההנאה"; ושם, "וראיתי לרבינו ז"ל ... צריך אצלי תלמוד"; רמב"ם הל' מאכלות אסורות ט: א-ב, ובלחם משנה שם (הל' ב); [תוס' פסחים מא ע"א בד"ה איכא, "וכן שאר משקין" עד הסוף]

[בענין מלקות במעילה - משנה למלך הל' מעילה א: ג, "ועוד אני תמיה ... הלכה טו וטז"; רמב"ם ספר המצות הקדמה למנין המצוות (לאחר השורשים), "וכל מה שבא כתוב ... מה שיבא זכרונו"; ויקרא ה: טו]

לדעה שלוקה - האם האוכל לוקה אחת או שתיים

משל"מ הל' יסודה התורה (שם) בד"ה ודע "וראיתי להרמב"ן ... ידעתי טעם הדבר"; חדושי ר' עקיבא איגר פסחים כא ע"ב, ד"ה שם דאמר, עד "מזהירין מן הדין"

---

¹ זהר הרקיע

והרמב"ם ז"ל⁹⁸⁵ הסכים שלא למנות איסור הנאה לאו בפני עצמו, לפי שיש בכלל אכילה הנאה, ואין ראוי למנות האכילה וההנאה, שההנאה חלק מהאכילה. ואני מסתפק⁹⁸⁶ בענין זה, מפני מה שאמרו בפ' כל שעה⁹⁸⁷ להכי לא כתב רחמנא אכילה בגופו למימרא שלוקין עליו שלא כדרך הנאתו, ולפי זה היה ראוי למנות איסור אכילה שלא כדרך הנאתו, כגון שאכלו חם עד ששורף גרונו, כי כן פי' הרז"ל לאו אחר כמו כלאי הכרם⁹⁸⁸, שלא נכתב בהן

אכילה, אלא פן תקדש⁹⁸⁹ פן תוקד אש⁹⁹⁰, ואחז"ל⁹⁹¹ שמפני זה אם אכלן שלא כדרך הנאתן לוקה, ואיסור הנאה היתה באכילה או במכירה, והנאה אחרת לאו אחר, שאילו בא האיסור בלשון אכילה היה הדין עמו, אבל מכיון שהוציאו בלשון בישול, היה אפשר לחלק ביניהם, אכילה שלא כדרך הנאה לאו מיוחד, והנאה לאו שני, אחר שהכתוב חלקן, מה שלא עשה בכל הדברים שיש בהם איסור אכילה והנאה, והוא שהוציאו באזהרה אחת: